

T.B.T.A.K. An  
Haberler



1968 Türkiye Bilim Ödülü'nü kazanmış olan Prof. Dr. Bahattin Baysal ile Prof. Dr. Feza Gürsey, ödülleri Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın elinden aldılar. Fotoğraf, iki bilim adamını kazandıkları ödül plâketiyle birlikte gösteriyor.

# 1968 BİLİM ÖDÜLÜ TÖRENİ

Dergimizin geçen sayısında kısaca duyduğumuz gibi 1968 Yılı Bilim Ödülleri 11 Kasım Pazartesi günü Ankara'da Türk Standartları Enstitüsü Konferans Salonunda yapılan bir törenle, Sayın Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından verildi. Bu yıl ödül kazananlardan Ord. Prof. Dr. Ratip Berker halen Paris ve Lille Üniversitelerinde öğretim üyesi olduğundan törende bulunamadı, Polimer Kimyası alanındaki çalışmaları ile ödüle hak kazanan Orta Doğu Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Kimya Bölümü Başkanı Prof. Dr. Bahattin Baysal ile Partikül Fiziki alanındaki araştırmalarıyla ödüle hak kazanan Orta Doğu Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Teorik Fizik Bölümü Başkanı Prof. Dr. Feza Gürsey ödülleri aldılar.

Bu yazıda, aralarında yarının bilim adamlarının da bulunduğu inandığımız okurlarımıza, ödül töreninden izlenimler yansıtarak, bilim ve araştırma alanında başarı gösterenlerin, memleketimizde de nasıl üstün değer kazandıklarını göstermeğe çalışacağız.

## ÖDÜL TÖRENİ NASIL OLDU

Ödül töreninin yapılacağı salon 11 Kasım Pazartesi sabahı Üniversite öğretim üyeleri, yardımcıları, genç öğrenciler ve diğer davetlilerle tamamen dolmuştu. Hatta yarlarda, töreni ayakta izlemeğe hazırlamalar da göze çarpıyordu. Milli Eğitim Bakanı, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı, Anayasa Mahkemesi Başkan Vekili, Ege Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi Rektörleri, Dekanlar, Başbakanlık Müsteşarı ve diğer davetliler ön sıralarda kendilerine ayrılan yerleri almışlardı. Saat tam 10.— da Sayın Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri ve Baş Yaveri olduğu halde salona girdi ve hemen arkasından da bandonun çaldığı İstiklâl Marşı ile tören başladı.

## BİLİM KURULU BAŞKANININ KONUŞMASI

Töreni açan Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Bilim Kurulu Başkanı Ord. Prof. Dr. Cahit Arf davetlilere hoş geldiniz dedikten sonra bilim ödülünün amaçları ve bu yıl ödül kazananların kimlikleri hakkında bilgi verdi ve «Üç yıldan beri ödül kazanan bilim adamlarımızın mensup oldukları nesillerin bir uça da gençleri Oktay Sinanoğlu öteki uça da en yaşlıları Ratıp Berker olmak üzere 30 yıllık bir devreye yayıldıklarını» hatırlatarak «bu devreyi 1933 Üniversite reformunun bir sonucu olarak» gördüğünü belirtti. Memleketimizde bilimsel anlayışın kısa bir tarihçesini yaparak sözlerine devam eden Profesör Arf, «Bellirli bir anlayışın baskısı altında yapılan işlerde, sık sık, o baskının ittiği yönde mübalâgalar olabileceğini, böyle mübalâgalar ile, çok kere, bütün iyi niyetlere rağmen maksada erişmek için ortaya konan vasıtaların maksat haline getirildiğini» ifade ederek «1933 Üniversite reformu ve onun getirdiği Üniversiteler Kanunu'nun da bu mahsurlardan kurtulamadığını» söyledi. Refromun getirdiği anlayışa göre, Üniversite hocası Araştırmacı olmalıydı ve kendisine Doktor, Doçent, Profesör gibi akademik ünvanlar yaptığı araştırmalar için verilecekti; ancak durum, tahayyül edildenden biraz farklı gelişmiş, öğretim üyelerimiz, çoklukla, araştırmaları dolayısıyla bu ünvanları ve bunlara bağlı yetkileri alacakları yerde, bu ünvan ve yetkileri almak için araştırma yapmışlardı, maksatla vasıta böylece yer değiştirmişti.

Cahit Arf, Üniversitenin bir nevi oto kontrol sistemiyle bu sakıncaları giderebilecekken, bir takım sıkıntılarını bunu engellediğini de belirttikten sonra, memleketimizin, bilgilerini kısa zamanda prodüktif bir şekilde kullanabilecek çok sayıda adama ihtiyacı olduğunu, bunların üniversitede kendilerine «vaktiyle nispeten alimane olmakla beraber bugün harcıalem olan bir takım bilgiler hazmettirilerek yetiştirilebileceğini; ancak öğrenci sayısı çokluğu ile öğretim üyesi azlığı karşısında üniversite-



Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Bilim Kurulu Başkanı Ord. Prof. Dr. Cahit Arf.

lerin başka memleketlerin de yaptıkları gibi birtakım pratik çözümlere gitmesi gerektiğini ifade etti. Bilim Kurulu Başkanı'nın tavsiye ettiği bir tedbir, «özellikle ilk yıllardaki tedrisatın, mevcut ve yabancı dillerde mebzul olan ders kitapları yardımıyla genç öğretim üyesi yardımcılara, hatta yüksek sınıf öğrencilerine verdirilmesi» idi. Böylece dersler küçük gruplar halinde yapılabilecek, öğretim olmaktan ileriye giderek bir eğitim haline getirilebilecek ve en önemlisi kendilerine imkân verilen gençlerin, hiç değilse bazılarının, ilerinin sahici ilim adamları olmaları sağlanacaktı.

Profesör Arf sözlerini «Ünvanlara bağlanmak ve bu bağlılığın doğurduğu tereddütlerle, başka ülkelerde başvuru olan pratik ve faydalı tedbirleri alamamak, 1933 reformunun yarattığı üniversitenin önemli bir hastalığıdır kanısındayım. Genç kabiliyetlerimizi, kendimizi bu hastalıktan kurtararak teşvik edelim.» diye bitirdi ve geçen yıl Bilim Ödülünü aldıktan sonra çok genç yaşta kaybettiğimiz Profesör Cavit Erginsoy'un hatırasını anarak Sayın Cumhurbaşkanı ödülleri vermeğe davet etti.



## SAYIN CUMHURBAŞKANI ÖDÜLLERİ VERİYOR

Ödülleri vermek üzere kürsüye gelen Sayın Cumhurbaşkanı kısa bir konuşma yaparak, bu tören dolayısıyla duyduğu memnunluğu belirtti ve «**çağımızın medeniyet ve refahını gerçekleştiren ve gelişme yollarını açıp aydınlatan ilim ve teknolojiye olan inancımız, icaplarına uyarlığımız, tatbikatına bağlılığımız ve yeni buluşlarına katkılarımız, her geçen gün artmakta ve bunların muhassılası, mille timizi mutlu olacağı bir istikbale götürmektedir.**» dedi. Sayın Cumhurbaşkanı sözlerine devam ederek. «**Anayasamızın esaslarına uygun ortamı ve ortaya koyduğu meselelerin çözümünü sağlayacak milli kalkınmayı hızlandırmak için ilim ve teknolojiye teallük eden vecibeleri müdrük olarak durmadan çalışmak**» gerektiğini belirtti ve Kurumun yaptığı inceleme ve araştırmaları kalkınma gayretlerimizin bütün alanlarına yönelterek, milli gelişmemize yurt ölçüsünde önemli faydalar sağlayanları da mükâfatlandırmasını tavsiye ederek «**Kurumun yalnız bırakılmayarak resmî ve özel bütün teşekküllerimiz tarafından manen ve maddeten sürekli bir şekilde desteklenmesi**» temennisinde bulundu.

Sayın Cumhurbaşkanı konuşmasını «**Ödül verme geleneğinin her geçen yıl daha kuvvetlenmesini**» dileyerek bitirdi ve önce Prof. Dr. Bahattin Baysal'a sonra Prof. Dr. Feza Gürsey'e ödülleri vererek kendilerini kutladı.

### BAHATTİN BAYSAL'IN KONFERANSI

Sıra ödül alan bilim adamlarımızın verecekleri konferansa gelmişti. Prof. Dr. Bahattin Baysal davetlilerin alkışları arasında kürsüye geldi ve «**Kimyanın Hızla Gelişen Bir Dalı : Polimer Kimyası**» konulu konferansına başladı. Bahattin Baysal konferansında polimerlerin «**üç-beş atomdan teşekkül eden bazı moleküllerin uygun deney şartları altında birleşerek meydana getirdikleri makromoleküller**» olduklarını, bunların «**Kimyasal bileşimlerinin basit olmakla beraber strüktür-**



Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, 1968 yılının en başarılı bilim adamlarına ödülleri verirken.

lerinin çok kompleks» olduklarını, «**çevremizde gördüğümüz ve günlük hayatta kullandığımız pamuk, yün, ipek, sellülöz, nişasta ve protein, plastik, kauçuk gibi maddelerin polimerik maddeler olduğunu**» belirtti. Sentetik kauçuk ve naylon gibi teknolojik değeri yüksek maddelerin sentezinde elde edilen başarıların, makromoleküler maddeler üzerinde geniş araştırmalar yapılmasına yol açtığına değinerek son otuz yıl içinde istenilen özelliklerde makromoleküllerin yapılmasını sağlayacak yeni katalizörler bulunduğunu, artık polimerizasyon reaksiyonlarının yüksek ve düşük sıcaklıklarda de-



netlenebildiğini ,biyokimyada ve kantitatif biyolojide son on yıl içinde elde edilen başarıların da polimer kimyasındaki araştırmalara dayandığını belirtti.

Konferansı sırasında, kendi çalışmalarını da, örnekler vererek, anlatan Prof. Baysal, bugün memleketimizde yapılan araştırmaların batı ülkelerinin bilim dergilerinde kolaylıkla yayınlanabilir seviyede olduğunu, önemli bir araştırma grubuyla ancak modern laboratuvarlarda bulunabilecek aletlere sahip bulduklarını, ancak araştırmaların henüz yurdu-muzda bir polimer endüstrisinin kurul-ması için yeterli olmadığını belirterek «Derince'de Petro-Kimya tesisleri kurulacak, fabrikalar poli-vinil-klorür ve sair polimerler yapacaktır. Satın alınacak patentlerle. Oysa Polimer teknolojisine sahip olabilmek için bu konudaki araştırmaların memleketimizde çok daha geniş ölçüde yapılması gerekir. Araştırmalar Üniversitelerde desteklenmelidir, araştırma laboratuvarlarında desteklenmelidir, Devlet tesislerinde desteklenmelidir, Özel Sektör fabrikalarında desteklenmelidir.» diyerek davetlilerin alkışları arasında sözlerini bitirdi.

## **FEZA GÜRSEY KONUŞUYOR**

Prof. Dr. Feza Gürsey «Yeni Bir Alem: Yüksek Enerji Fizigi» konulu konferansa, Yüksek Enerji Fiziginin, çekirdek altı âlemini incelediğini, atom çekirdeklerini büyük hızlarla çarpıştırmak suretiyle çekirdekten çok daha küçük mesafelere inmenin ve bu şartlarda meydana gelen yüzlerle yeni madde şekillerini, yani elemanter partikülleri incelemenin mümkün olduğunu belirtmekle başladı. Modern bir hızlandırıcının maliyeti birkaç milyar Türk Lirası mertebesinde olduğundan, tecrübelerin bugün, ancak uluslararası birkaç dev laboratuvarda yapılabildiğini, bununla beraber, temel bilimler alanındaki bilimsel araştırmalar bütün araştırmacılara açık olduğundan, memleketimizin de bu tecrübelerin sonuçlarını değerlendirme çalışmalarına katılabildiğini belirten Gürsey, Türk Fizikçilerinin bu alandaki katkılarının, da-

ha çok, partiküllerin simetri özelliklerinin incelenmesi yolunda olduğunu ifade etti.

Konferansını Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Ümit Yaşar'ın mısralarıyla süsleyen Prof. Gürsey, sözü Partikül Fiziginin Bilim ve Toplumdaki Yeri'ne, sonra da Temel Bilim ve Türkiye konusuna getirerek «Uzay yarışını gazetelerden hergün izliyoruz. Yüksek Enerji Fizigi yarışı da hemen aynı derecede pahalı ve heyecanlı olduğu halde basına pek aksetmiyor. Öyleyse, halk efkârını fazla ilgilendirmeyen, şu anda endüstri ile de bir bağı olmayan çok masraflı bir teşebbüsü milletler için teşvik ederler, Türkiye bu yarışla neden ilgilensin?» sorusunu ortaya attı ve cevaplandırdı.

Prof. Gürsey'e göre Bilim adamlarının Yüksek Enerji Fizigi temel kanunlarını halâ aradıklarına bakarak, bunları yakın bir gelecekte uygulamak imkânı yok, o halde partikül fizigi faydasız deyip geçemzedik. Zira, Partikül fiziginin Teknolojide yerini ne zaman alacağını, ne biçim tatbikatlara yol açacağını bu günden kimse kestiremezdi. Nasıl ki; yüzyılımızın başında atom fiziginden Laser'lerin, çekirdek fiziginden nükleer bomba ve reaktörlerin doğacağını kimse düşünmemişti. Diğer taraftan fakir milletimizden dev laboratuvarların inşasına katılması beklenemezdi. «Fakat; toplumumuz fikri tecessüse, yaratıcılığa, tablat meselelerinin çözümüne değer veriyorsa, yenedüşünce tarzlarına katkıda bulunmak, yarının akılları durduracak teknolojisine bugünden yatırım yapmak istiyorsa, Yüksek Enerji Fizigi gibi temel bilim faaliyetlerini teşvike devam» etmeliydi. «Halen genç kuşaktan Ankara ve İstanbul'da bu konu ile ilgili ancak bir düzine kadar fizikçimiz» vardı ve «Bunlar sayesinde büyük merkezlerde yapılan tecrübelere gücümüz yettiği kadar katılabilir, yeni kanunları bulma yarışına parasız girer, belki önemli katkılarda bulunabilir» dik. «Sade konserve balık ve meyve suyu, yahut naylon ve çelik üretimini değil orijinal fikir ve sağlam bilgi üretimini de artırabilir» dik.

Yoksa «yarın Yüksek Enerji Fizigi de nükleer bombalar ve uzay araçları gibi uygulamalı safhaya girince etrafına gizli-



lik perdeleri incek ve bu konuyu işleyenlere her türlü yardım kesilecek» ti. O zaman istesek de yarışa giremeyecektik, yeni teknolojiyi memleketimize küçük mikyasta bile sokmağa kalksak malzeme, alet ve montaj masraflarından başka plânlama, işletme ve geliştirme için lüzumlu bilgiyi belimizi bükecek meblağlar ödemek pahasına satın almak mecburiyetinde kalacaktık. Halbuki temel konuları bugünden öğrenebilirsek, yarın kapalı duvarlar içinde bile kendi uygulamamızı kendimiz belki yürütebilirdik.

Feza Gürsey «Sade kısa vadeli düşünen, dar anlamda ütilter felsefeye sarılan bir toplumda Partikül Fizikçisine yer yoktur. Fakat öyle toplumların da yarınları teknolojik dünyasında, bilim ve fikir tarihlerinde yeri olmayacaktır» diyor ve konferansını şöyle bitiriyordu :

«Her türlü faydalarını ve önemini bir kalemde silsek bile, Yüksek Enerji Fizikçi gibi bir konunun, son bir özü kalıyor geriyeye. O da güzelliği. Bir taraftan temel bilim derin bir gerçeği aksettirdiği için güzel. Bir taraftan da lojik yapısı ve sadeliği bakımından güzel. Macera açısından bakılırsa, süprizli yollardan beklenmedik netice ve kavramlara sürüklediği araştırmacılara heyecan dolu anlar yaşattığı için de güzel. Böyle yaratıcı bir güzelliğin ne zararı olabilir? Bir avuç insan, eski derişfer misali, tabiatın sınırlarında dolaşır dururlar. Şair Muhyiddin Abdal'ın dediği gibi...

**Muhyiddinem dervişem  
Hak yoluna girmişem  
On sekiz bin âlemi  
Bir zerrede görmüşem**

Prof. Gürsey, son derece duyulan, davetlilerin alkışları arasında kürsüden inerken, bir Bilim Ödülü töreni daha geride kalıyor ve salondan ayrılan davetlilerin yüzlerinde, ödül kazanan bilim adamlarımızın konferanslarında müjdeledikleri, yarının daha ileri, daha mutlu Türkiyesini düşünmenin sevinci okunuyordu.

# denize gömülen yanardağ

*Dini kitaplarda sözü edilen, Mısır Firavunu ile İsraililer arasındaki bir efsanevi olay, birtakım bilimsel kanıtlarla açıklanıyor. Girit'in 110 kilometre kuzeyindeki bir yanardağ adası olan Santorin'in patlayışı ve denize gömülüşü, bilginlere göre önemli sonuçlar doğuracak bir şiddette olmuştu. Milattan 15 asır önce meydana gelen bir sıra dehşetli tabiat olaylarının sebebi acaba Santorin miydi?*

Sakin bir yaz günü idi, Egede rüzgâr kuzey batıdan esiyordu. Girit'in 110 kilometre kadar kuzeyindeki şirin yanardağ adası Santorin'in üzerinde sıcak bir güneş pırıldıyordu. Adanın limanı gemilerle dolu idi. Teraslanmış yamaçlarındaki bağlarda ağır üzüm salkımları koparılmalarını bekliyordardı. Adanın kalbi olan kutsal dağdan akan sıcak kaynaklarda yüzlerce insan yıkanırken, birçok başkaları da eteklerindeki çatlaklardan sızan buharlara bakarak onlardan tanrıların arzularını keşfetmeğe uğraşıyorlardı.

Birdenbire 1500 metre yüksekliğindeki dağ titremeğe başladı, korkunç sesler çıkardı ve tahayyül edilemeyecek bir kudretle patladı. Ateş kadar sıcak bir kül yağmuru etrafı kapladı, bunun arkasından da yanardağ parçalandı ve denize gömüldü.

Yalnız kenarları, sivri uçlu ve külle örtülü iki ada şeklinde denizin üstünde kaldı. İşte bu yanardağın patlaması ve sonuçları tarihi gelişmeye yeni bir yön verecek nitelikte olmuştur.